

Jacek Lehmann

Przedawnienie roszczenia o wynagrodzenie za korzystanie z rzeczy w prawie polskim

1. Wstęp

Spory windykacyjne występują często w praktyce, zwłaszcza w ostatnim czasie, ze względu na roszczenia byłych właścicieli wywłaszczonych przez polskie państwo po II wojnie światowej. Na tle tych sporów pojawia się z reguły problem tzw. roszczeń uzupełniających. Roszczenia uzupełniające uregulowane są w art. 224-231 k.c. Do roszczeń uzupełniających zalicza się w pierwszym rzędzie roszczenia właściciela przeciwko posiadaczowi władającemu rzeczą bez tytułu prawnego:

- a) roszczenie o wynagrodzenie za korzystanie z rzeczy,
- b) roszczenie o odszkodowanie za zużycie, pogorszenie i utratę rzeczy oraz
- c) roszczenie o zwrot pożytków.

Z drugiej strony posiadaczowi mogą przysługiwać roszczenia o zwrot nakładów.

Zakres roszczeń właściciela różni się w zależności od tego, czy posiadacz jest w dobrej czy w złej wierze oraz – w odniesieniu do posiadacza w dobrej wierze – czy dowiedział się o wytoczeniu przeciwko niemu powództwa windykacyjnego. Najszerszy zakres roszczeń przysługuje właścicielowi przeciwko posiadaczowi w złej wierze.

Przy okazji procesu windykacyjnego, w którym zwykle dochodzone są roszczenia uzupełniające, pojawia się problem określenia ich konkretnej

wartości¹. Chodzi nie tylko o wysokość wpisu, ale w tym kontekście powstaje z całą ostrością pytanie o przedawnienie tych roszczeń. W szczególności dotyczy to wspomnianych wyżej procesów przedwojennych właścicieli o zwrot bezprawnie odebranych im nieruchomości (w praktyce roszczenia byłych właścicieli dotyczą prawie wyłącznie nieruchomości). Wywłaszczone faktycznie w latach czterdziestych XX w. dobra pozostawały bez tytułu prawnego we władaniu państwa bądź państwowych osób prawnych co najmniej do 1989 r., tj. przez kilkadziesiąt lat. Łatwo pojąć, jak istotne dla stron jest na przykład określenie, czy wynagrodzenie za korzystanie z rzeczy „należy się” za cały okres wieloletniego posiadania, czy też roszczenie to jest częściowo przedawnione. Jeżeli zaś jest przedawnione, to w jakim zakresie.

Celem niniejszego artykułu jest udzielenie odpowiedzi na pytanie, od kiedy należy liczyć początek biegu przedawnienia roszczeń uzupełniających i jaki termin dla obliczania przedawnienia jest właściwy. Sam fakt przedawnienia tych roszczeń nie podlega bowiem dyskusji. Przy czym koncentruję się tu prawie wyłącznie na roszczeniu o wynagrodzenie za korzystanie z rzeczy, gdyż – jak spróbuję wykazać – dominujący od lat pogląd w doktrynie i orzecznictwie w zakresie terminu przedawnienia tego roszczenia może wymagać rewizji. W argumentacji pragnę wesprzeć się doświadczeniem orzecznictwa i doktryny prawa niemieckiego. Dla uniknięcia niejasności przedstawię w pierw stanowisko prawa polskiego, następnie regulację prawa niemieckiego, aby następnie przedstawić własny pogląd.

2. Problem przedawnienia roszczenia o wynagrodzenie za korzystanie z rzeczy w orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz w piśmiennictwie

Przedawnienie roszczeń uzupełniających jest regulowane w kodeksie cywilnym przede wszystkim w dwóch przepisach: w art. 229 § 1 k.c. oraz art. 118 k.c. Art. 229 § 1 k.c. stanowi, że roszczeń uzupełniających

¹ E. Gniewek stwierdza, że wobec wyraźnej odrębności jurystycznej (braku nierozdzielności) nie ma formalnych przeszkód dla oddzielnego dochodzenia roszczenia o wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z rzeczy przed wszczęciem lub po zakończeniu postępowania windykacyjnego. Tak E. Gniewek, [w:] *System prawa prywatnego*, t. IV, *Prawo rzeczowe*, red. E. Gniewek, Warszawa 2007, s. 518.